

Accent ascuțit

Cinci ani fără Alexandru Condeescu

Luna aceasta s-au împlinit, în ziua Adormirii Maicii Domnului, cinci ani de la moartea criticului și istoricului literar Dan Alexandru Condeescu. Din păcate, scriitorul a intrat într-un, cum se zice, con de umbră. Și nu doar scriitorul, dar vai! și omul. Or, se știe, omul a fost un generos, un adevărat domn, unul care a fost prieten al scriitorilor pe care i-a ajutat total dezinteresat din poziția lui de director al Muzeului Național al Literaturii Române, oferindu-le slujbe, sinecuri, mai curând, și editându-le cărți. Nu știa să refuze și nu-i plăcea s-o facă. De multe ori își neglija scrierea cărților pentru a-i ajuta pe scriitori și pentru a face să funcționeze muzeul. Poate de aceea cred că uitarea lui Alexandru este nedreaptă. Organizatorii Colocviului Național *Generația '80 la maturitate* din 2010 au dat numele Alexandru Condeescu Premiului de Critică și Istorie Literară. Dar trebuie făcut totuși mai mult pentru memoria lui.

A scris cronici și eseuri, a publicat o carte despre Caragiale, a editat revista unicat *Manuscriptum*, dar mai ales și-a dedicat o mare parte din viața studiilor despre Nichita Stănescu, dar și edițiilor postume ale operei poetice și eseistice ale autorului *Necuvinte*-lor; fără Condeescu, posteritatea acestuia ar fi infinit mai săracă. După cinci ani, nu prea vād pe cineva care să se fi dedicat cu aceeași pasiune îngrijirii operei lui Nichita. Doar poetaștrii continuă să-l pastişeze cu veselie.

Alexandru avea cultul prieteniei, era om de dialog viu, avea umor, dar și ironie fină, nu tocmai mușcătoare din interlocutor. Era un om cald, pe care te puteai bizui la nevoie, pune suflet în ce făcea și spunea, știa ce e aceea solidaritate. Din acest punct de vedere era oareșicât vetust. În vremurile acestea inumane, dacă ar mai trăi, acum ar fi total expirat prin sentimentele lui de solidaritate cu semenii necăjiți, umiliți și obidiți.

Din păcate, posteritatea lui Alexandru Condeescu se rezumă la selecții din cronicile sale pe care scriitori de astăzi și le inserează în cărți sau pe coperti. Cam puțin. De meditat.

Cartea străină

Spectrografia unui artist ultragi

Pe cât este de modest ca întindere, miniromanul *Béla Bartók contra celui de-al Treilea Reich* (apărut în 2004, tradus în limba română de Angela Martin, publicat de *Polirom* în 2012) pe atât este de concentrat, de bogat în rezonanță dramatică, de mediativ, de grav, de predispus să problematizeze condiția umană într-o modalitate pertinent-responsabilă. Mijlocită lui, scriitorul suedez Kjell Espmark (născut în 1930) ni se înfățișează în chip de romancier de înaltă clasă artistică, preocupat să ilumineze din plin existența marelui creator muzical maghiar, nevoit să-și petreacă ultimii ani ai vieții într-un exil contorsionat, umilitor.

Aflat în Franța în nefasta perioadă colaboraționistă (1940-1942) hipersensibilul compozitor de la Budapesta e dezgustat de faptul că „oamenii de aici sunt de o seminție slabă și degenerată care s-a dovedit a nu fi la înălțimea trecutului ei glorios”. Toți colaboraționiștii i se par niște „voluntari ai nonsensului” implacabil. Delicatul, generosul, inteligentul artist budapestan e oripilat de fețele lor „de lup”, se indignează când își dă seama că-i perceput ca „un număr care nu înseamnă nimic”, ca un evreu decadent, indezirabil. Din când în când, protagonistul cărții menționate e copleșit de senzația că o amenințare cruntă îi frânge coloana. Se întreabă angoasat: „Poate muzica lui să fie cu adevărat un pericol pentru această putere zdrobitoare?” Nu doar o dată se simte amenințat, din umbra terorizantă, de o „teribilă agresivitate”. E convins că „incredibilul se poate produce în orice clipă”, că orice e posibil într-o lume scăpată de sub control, de o ostilitate exacerbată. Ar dori să li se prezinte următorilor naziști ca „un adversar care nu se va preda niciodată”. Are multă încredere în rădăcinile sale țărănești viguroase. Oricât de crispat ar fi, și-aduce aminte cu plăcere de „munca sa de culegător”, de încercarea de a-i face dreptate prețioasei, dar ignoratei muzici populare maghiare, române, slovace (care îl ajutase cândva să iasă din sine însuși, să pornească pe minunatul drum al artei muzicale), cântată de rapsozii îngenu, exuberanți, plini de har. Chiar dacă este hărțuit grozav de către fasciștii neîndurători, e din ce în ce mai sigur că zilele fericite, petrecute printre țărani aceștia simpli, conferă legitimitate imaginii pe care trebuie s-o apere cu îndârjire.

Ce-i reproșează cei ce-l dușmănesc și-l urmăresc din ordinul sadicului Goebels? Că sfidează spiritul germanic, dornic de profunzime și puritate. Că muzica lui apucată, chipurile, pe calea decadenței, „are o senzualitate de care nimeni nu se poate apăra”, de-a dreptul vrăjitoarească, periculos de seducătoare. Că i-a luat cândva apărarea lui Toscanini, cel acuzat de sfidarea arianismului. Că toată ființa lui e impregnată, „de o furioasă vitalitate”. Că nu se supune controlului birocratic. Că desfide orice soi de „abstracțiuni liniștitoare, teutonice”. Că-i un artist maladiv, delivrat unor experiențe bolnave. Că se împotrivesc, cu obstinație, oricărei forme de ideologizare. Că-i preferă cantonării în particularitate deschiderea spre universalitate. Că ignoră „cadența lor disciplinată de marș militar”. Că-i la mare distanță de „cauza lor” (naționalist-sordidă). Că-i „un trădător al muzicii bine temperate”, prin excelență germanice, niciodată corupte în esența ei.

În pofida celor ce cred alții despre el, Bartók „se simte deodată învigorat”, își menajează, pe cât îi stă în putință în atari circumstanțe nemenajante, soția plăpândă (Ditta), rezistă acerbei intimidări polițienești, se gândește cum să-și protejeze manuscrisele și înregistrările valoroase, își vedește compasiunea față de fugarii hărțuiți de nemiloasele forțe de ordine, meditează asupra vicisitudinilor îndurate de unii semeni de-ai săi. Oripilat de cele întâmplare pe scena crudei, actonice, nemiloasei existențe cotidiene, ia hotărârea să plece nu numai din Franța, ci și din Europa spectralizată, să emigreze în SUA. Așa că își ia inima în dinți și încearcă să se îndrepte, cu soția, către frontiera spaniolă. Până una-alta își compensează frustrările și frământările, gândindu-se la capacitatea artei de a imponderabiliza existența umană, își aduce aminte de unele momente fericite din viața-i intensă petrecută într-un mod antrenant în familie, pe scenă, în lume, își evocă mama devenită, între timp, „o absență dureroasă”, se străduiește să capteze „câteva semnale slabe din viitor”, arde de nerăbdare să afle vești despre fiul său Peter, aflat, probabil, la Lisabona în așteptarea familiei dragi. Ca muzician reflexiv, nonconformist, inovator, chibzuește că „nu a existat altă cale pentru a ajunge la marea simplitate decât aceea de a trece prin labirinturile, galeriile și pasarelele complicațiilor”. Pe de altă parte, e profund îngrijorat de faptul că „poate că va trebui să-și dispute cu dușmanii chiar și viitorul”. Se percepe, descurajat, ca „o figură practic invizibilă, pe care nimeni nu o caută”. Se imaginează pășind spre „un deșert de sare în care nu poate să rodească nimic”. Se simte copleșit de „tăcerea grea a depresiei care i-a pătruns în oase”. Nu prididește să identifice nenumăratele semne ale „manifestării unei ostilități strașnice”. Socotește că „e o prostie să tacă muzele fiindcă-i război”. Peste una și alta, boala de care suferă de mai multă vreme nu-i dă pace deloc. Se apără, imaginar, împotriva unor detractori posibili, susținând că n-a plagiat pe nimenea, că „și-a creat propria operă”, pomind de la modul de a simți și de a gândi caracteristic omului de la țară”. În cele din urmă, lucrurile (inspirate, parcă, de celebrul mit al lui Acteon) se încheie cum nu se poate mai rău, căci, hotărându-se să iasă din umbră, „zbirii absurdului au pus gheara pe el, iar viața i-a fost hăcuită asemenea oricărui lucru pe care pun ei laba de fiară fioroasă, neîmblânzibilă, hotărâtă să încorporeze un exces de iraționalitate spectrală.”

Florian Stanciu – 80

Încă un poet din Filiala Pitești a URSS schimbă prefixul, intrând în rândul seniorilor scrisului de pe meleagurile noastre. Este vorba de Florian Stanciu (n. 31 august 1932) care a fost aniversat cu o săptămână în avans de colegi din filială, de oameni de cultură din Pitești, de iubitorii de poezie în general. A fost prezentat de poetul Virgil Diaconu, sărbătoritul a citit apoi poezii din propria creație, i s-a înmănat o diplomă aniversară din partea Filialei. În încheiere, a vorbit poetul omagiat, despre tinerețile sale, când i-a cunoscut în cenacluri și în redacțiile vremii pe Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Alexandru Andrișoiu, Veronica Porumbacu, Florin Mugur...

Revista *Argeș* îi urează lui Florian Stanciu: La mulți ani cu sănătate și cărți de poeme inspirate!

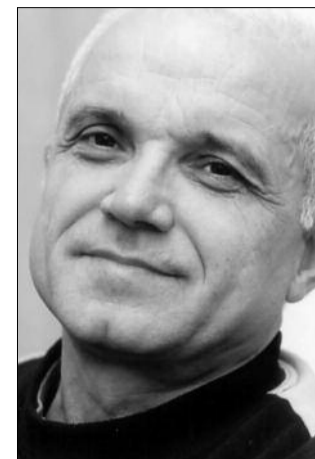
Mă bucur că am scăpat de doi intelectuali de curte: Tismăneanu și Patapievici

Intelectualilor lui Bănescu (profitori ai unor vremuri tulburi, profund imorale, când românii de rând trăiau cu salarii împuținată și cu 60 la sută și cu pensii tăiate de Bănescu, cu de la el putere, în numele unei austerități pe care în nici un caz n-o împărtășeau nici Bănescu, nici intelectualii lui și nici clientela lor din PDL; s-a demonstrat acum că Bănescu și intelectualii lui au trăit pe picior mare în această perioadă de austeritate) au început să le cadă pernele de sub fund. Întorcerea la bunul simț, odată cu instalarea Guvernului USL Ponta, i-a scos din minți pe acești intelectuali de curte nouă, sfidători, nedemni profitori ai banului public, altfel greu muncit și pus deoparte de români. Am să dau două exemple. Printre primii, a fost înlocuit, din fruntea institutului de cercetare a comunismului, Volodea Tismăneanu (un șmecheraș fără nici o valoare morală, care trăiește pe picior mare în SUA din banii Institutul Cultural Român-ICR și care ridică osanale, de o indecență de-a dreptul jignitoare, la adresa lui Bănescu-PDL) – ce urlete de indignare, că numai el, pupătorul în părțile dorsale ale lui Ceaușescu, apoi ale Iliescu și apoi ale lui Bănescu, putea să conducă un asemenea institut de vârf! Ce obrăznicie: făcea naveta cu avionul în SUA la clasa business din bani publici românești, era cazat numai la hoteluri de gradul zero din București, într-un lux inadmisibil (asemenea lui Bănescu și a castei lui din PDL – repet, pe când românii erau obligați să trăiască sub legi „reformiste”, ale unei austerități duse la extrem; în condițiile în care românii aveau și așa cele mai mici venituri din Uniunea Europeană). Ce scriu eu aici nu e o probă de populism, ci de revoltă, dintr-o realitate politică postcomunism strigătoare la ceruri. Alt institut la care se tocă milioane de euro (7 sau 10 milioane, o avere!) pentru intelectualii lui Bănescu a fost ICR – abia de aici înainte vom afla ce rezultate va avea „auditul” cheltuielilor făcute netransparent aici. La ICR, intelectualii lui Bănescu trăiau regește în

aceeași perioadă, când românii erau obligați să-și taie de la gură să supraviețuiască. Am fost îngrozit să descopăr, de când a venit Andrei Marga ministru la Externe și a dat de gol adevărata față a ICR și a regimului Bănescu, că ICR acoperă o armată de agenți acoperiți în presa străină, de pildă (plătiți pe bani grei publici să ridice în slăvi regimul lui Bănescu)! Am conștientizat astfel că ICR a devenit o officină de propagandă controlată de Serviciul de Informații Externe (SIE), ceea ce pentru mine e extrem de grav – e un semnal că se repeta istoria și că tot securității taie și spânzură în România, după 22 de ani de la Revoluție, că metodele regimului dictatorial al lui Ceaușescu au sens și sub masca democrației regimului Bănescu și a statului de drept. De altfel, s-a demonstrat dur, încă o dată, că intelectualii pot deveni arma cea mai periculoasă în orice fel de stat sau formă de guvernământ, dacă-i cumperi constant, dacă le dai funcții în țară sau îi trimiți în străinătate (inclusiv la ambasade sau la centrele culturale, înmulțite anume; ele fac jocul regimului aflat la putere, n-au coloană vertebrală să servească interesele generale ale României, ci doar pe cele ale lui Bănescu și ale camarilei lui) și dacă îi faci să creadă că sunt de neînlocuit. Regimul Bănescu a avut grijă să-și subordoneze trusturile de presă (a cumpărat televiziuni, ziare, agenții de presă; cele mai deprofesionalizate rămân B1 TV-Evenimentul zilei-Hotnews-Ziare.com, dar și trusturile *Adevărul și România liberă*). Personal, trăiesc o mare dezamăgire legată de compromiterea societății civile. Las la o parte faptul că regimul Bănescu a făcut tot posibilul să decredibilizeze mișcarea sindicală. Mă uit cu deznădejde la dependența ONG-urilor societății civile de banii publici sub regimul Bănescu, praful s-a ales de independența lor, totul s-a politizat. „Elita” GDS (prin revista 22; o mare dezamăgire) a ajuns să servească exclusiv regimul retrograd al lui Bănescu, nu interesele României reale. Numărul fără sfârșit al ONG-

urilor care-i cântă în strună lui Bănescu primesc bani publici să facă asta... ICR a fost politizat și el la maximum, și-a transformat filialele din lume în filiale de propagandă pusă în slujba lui Bănescu-PDL, infestând diaspora românească (nu e de mirare de ce scriitorii emigrați sunt pro-Bănescu, traduși și plimbați în țară pe bani publici, prin ICR). S-a văzut disperarea tuturor intelectualilor lui Bănescu atunci când a venit Guvernul USL Ponta și a pus piciorul în prag ICR, devenită pușculița lor de vacanță făcută în străinătate. A apărut „mișcarea papioanelor”, a celor extrem de speriați că rămân fără milioanele de euro care să le susțină preumblările cu avionul în întreaga lume, cu cazări pe cînste, cu expoziții de doi bani și spectacole de teatru rizibile, la târguri de carte, sau care să le susțină traducerea unor cărți anonime și neapărat bursele pentru traducători – a fost de ajuns să se anunțe numai trecerea ICR de la președintele Bănescu la Senat și a început scandalul internațional. Vă dați seama ce nenorocire, ICR a fost mutat constituțional de la Președinție la Senat și H.R. Patapievici (demisionând azi dezonorant) a început să urle că noii guvernanți USL „vor să promovăm clasicii, fără să ne întindem deloc în zona contemporană”, acuzând membrii Comisiei pentru Cultura a Senatului că „vor să transforme ICR într-o agenție de propagandă națională”. Cum să nu rămâi mut? În primul rând că minte deliberat, valorile naționale nu au vârstă, doar ele trebuie promovate! Patapievici vede negru când i se cere să promoveze, de fapt, valoarea reală, nu gașca și mafia culturală, mai exact să promoveze identitatea românească (luată peste picior inclusiv de Patapievici), nu oportuniștii care-i cântă în strună lui Bănescu și clicii lui. Mă bucur că am scăpat de doi intelectuali de curte: Tismăneanu și Patapievici.

Liviu Ioan Stoiciu

...intelectualii pot deveni arma cea mai periculoasă în orice fel de stat sau formă de guvernământ, dacă-i cumperi constant, dacă le dai funcții în țară sau îi trimiți în străinătate...

Din tainele scrisului

ALE TALE GÂNDURE...

Pe a întâlni, *Dicționarul limbii române* îl explică din sufixul în și cuvântul maghiar *talalni*. Dan Botta găsește verbul grecesc *antelauno*, cu sensul „a merge în întâmpinarea cuiva” (călare sau cu o navă) și presupune un termen generic *antelaunesco* în latina orientală, de unde *întâlnesc* se explică ușor. *A porni* este explicat de dicționar ca venind din slava veche, dar avem homericul *apornyimi* cu sensul „a mișca din loc, a pune în mișcare”, același sufix -sco aducând termenul în latina orientală la *apornesco*. Demonstrațiile lui Dan Botta uimesc prin simplitate, soluțiile sunt atât de ingenioase pentru că sunt găsite foarte aproape de textele clasice. Cuvântul *gând*, dat de dicționare ca împrumut după maghiarul *gond*, se regăsește în *gandion*, de la *gandó, ganó*, „ceea ce lucrește, strălucește”. În româna veche Dan Botta găsește acest sens, în *Codicele Voronețean*: „Și a doua zi de măreață vere Agripa și Vernichie cu mult gandu” (= cu multă strălucire, cu mult fast). În *Noul testament de la Belgrad* (1648): „Iar a doua zi viind Agripa cu Vernichiea cu multă fãlie...” În *Biblia* lui Șerban Cantacuzino: „cu multă poșală”. Pentru apropierea *strălucire-gând*, autorul dă exemplul lui *fantasia* grecesc: fantezie, pentru că *faino* = a străluci.

Avem la îndemână ediția *Codicele Voronețean* din 1981 (Ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mariana Costinescu), și pentru frumusețea lor redăm expresiile cu *gând*: „De aceasta și eu nevoiescu-me nevinovatu gând aibând cătră Dumnezeu și cătră oameni pururea” (Fila 31); „bunru gându aibând” (f. 78), „...ale tale gândure” (f. 29), „cu gândurile celea bunrele” (f. 78) - și desigur, la f. 36, citatul dat de Dan Botta. Și acest îndemn din *Epistola lui Iacob*: „Iara se neștinre de voi lipsitu iaste de mândrie, să ceară de la Dumnezeu... Se ceară cu credință,

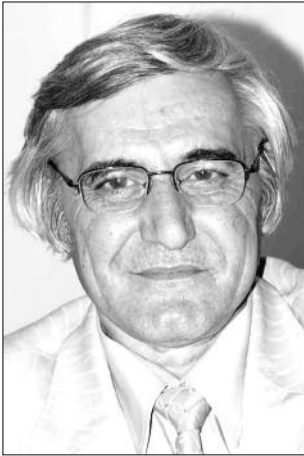
nemica gândindu-se, că acela ce gândește asemănă-se undeei mării, de vânt lepădată și vânturându-se”. Nu e arid; trebuie citit de două ori, cu atenție. Iată textul actual: “Și de este cineva dintre voi lipsit de înțelepciune, să o ceară de la Dumnezeu. Să ceară, însă, cu credință, fără să aibă nicio îndoială, pentru că cine se îndoiește este asemenea valului mării, mișcat de vânt și aruncat încoace și-ncolo”. *A se gândi*, așadar, forma reflexivă a verbului, are în *Codicele Voronețean* sensul “a se îndoii”. *Codicele Voronețean* datează, după unii filologi, din 1505, după alții din 1570. *Cogito ergo dubito* (“cuget, deci mă îndoiesc”) îi aparține lui Descartes (1596-1650). Să găsești relația dintre *gândire* și *îndoială* într-un text românesc din secolul al XVI: iată răsplata acestor căutări. Oricine caută în tezaurul de limbă românească veche găsește frumuseți de gândire uimitoare. Dan Botta folosește aceste frumuseți pentru altele, încă mai strălucite. Etimologiile lui scot, practic, limba română din localismul balcanic, îi dau anvergură europeană prin aceea că o verifică prin cercul de dedesubt al culturii și civilizației europene, în placa turnantă greco-tracolatina a bătrânului nostru continent.

A scrie nu înseamnă doar a așterne semne pe un material solid (a le săpa ori a le desena ori a le imprima etc.). Mai trebuie ceva: să dai cititorului „cheile” înțelegerii, adică semnele *dintre* cuvinte, adică ceea ce numim astăzi semnele ortografice. Ortografie, adică scriere, dreaptă, de la *orthos*, grecesc, cu sensul „care se ridică, se înalță drept”. În hermeneutica tradițională un text are două chei: una care „încuie” sensurile și cealaltă care le „descuie”. De aceea este, practic, diferență nemăsurată între ce vrea, ce „închide” un text, și ce găsești, ce deschizi în el.

N. Georgescu

Nicolae Oprea

MARIN PREDA – 90

Corecțiuni și întregiri istorico-literare

Mulți comentatori ai operei prediste, preluând informația după ureche, au considerat *Pârlitu'* o variantă de laborator a nuvelei *O adunare liniștită* din volumului debutului.

La 90 de ani de la nașterea lui Marin Preda este cel puțin surprinzător, dacă nu de-a dreptul condamnat, câte date inexacte apar în dicționarele literare și sunt preluate tale-cale în manualele școlare în legătură cu debutul creatorului *Moromeșilor*. Mai cu seamă din pricina revenirilor prozatorului asupra unor variante de proze scurte rămase în publicațiile vremii. Într-un efort lăudabil de restituire, Ion Cristoiu, un istoric literar improvizat, „îngrijește” în 1987 o ediție recuperatoare a *Scrierilor de tinerețe* la Editura Minerva, selectând o serie de proze neincluse în volumul de debut din 1948, *Întâlnirea din pământuri*, sau publicate ulterior în revistele postbelice. Dar creează o adevărată confuzie, fiindcă deschide antologia cu o povestire, *Strigoaica*, apărută în ziarul *Timpul* (an IV, nr. 1809 / 23 mai 1942, p. 2), excluzând fără motiv din sumar nuvela *Pârlitu'*, despre care se știa până atunci din bibliografiile aproximative de dicționar că reprezintă debutul prozatorului. Prea puțini au dorit să știe însă – inclusiv autorii de manuale – că debutul absolut al lui Marin Preda se înregistrează în revista lunară *Tinerețea* (tot în 1942, dar cu câteva luni înainte de *Pârlitu'*) cu prima variantă neprelucrată a nuvelei *Înainte de moarte*, intitulată *Nu spuneți adevărul*. Un cercetător ocazional – e vorba de Lucian Valea – corectează astfel declarația autorului însuși din *Viața ca o pradă* (și multe ar mai fi de îndreptat în acea carte pseudo-memorialistică, dar fascinantă ca roman al biografiei spirituale), în luările de poziție din revistele *Steaua* (1980) și *Ateneu* (1983).

Între timp, poetul și memorialistul Lucian Valea a trecut în neființă și nimeni nu s-a arătat

interesat să controleze datele furnizate de el. Pe urmele acestuia, din pură intenție de informare exactă, am (re)descoperit *Nu spuneți adevărul* în „Revista tineretului român de pretutindeni”, cum scria pompos pe frontispiciul revistei lunare *Tinerețea* (întemeiată în 1935): *seria a II-a, an VIII, nr. 1-2 / 20 ianuarie 1942, p.2.* (În paranteză fie spus, un bun realizator de dicționare ale presei literare precum Ion Hangiu datează neglijent apariția povestirii în 20 iunie 1942). Aceasta este prima variantă, completată sub alt titlu, *Doctorul*, în 1945, într-o altă *Tinerețea*, subtitrată acum „Săptămânal de atitudine și cultură progresistă”: an I, nr. 16 / 21 octombrie 1945. Numai convențional putem presupune că *Înainte de moarte* datează din 1948, când este integrată în volumul de debut. Ca să nu mai ținem seama că prozatorul trebuia să debuteze, în fapt, cu poemul (unicul) *Întoarcerea fiului rățâcit* – scris special pentru culegerea poezilor-prieteni din gruparea „Albatros”, *Sărmă ghimpată*, respins de cenzură în 1941 – publicat târziu în gazeta „Lupta tineretului”, nr. 8, din 10 august 1946.

Acceptând, în ultimă instanță, conformismul autorilor de dicționare și manuale, să notăm exact apariția *Pârlitu'*-lui în două numere consecutive ale ziarului *Timpul*, pe pagina literară “Popasuri” girată de Miron Radu Paraschivescu: *nr. 1771 și 1772, din 15 și 16 aprilie 1942, p. 2.* Interesant este că academicianul Eugen Simion, deși notează corect datele în tabelul cronologic din *Dicționarul general al literaturii române* pe care l-a coordonat, afirmă neglijent în cuprinsul textului de prezentare a scriitorului: „I se tipărește, în martie, schița *Pârlitu'*”; care nici pe departe nu poate fi considerată *schită*. Probabil că girul lui M.R.P., apariția într-un ziar de mare tiraj și amploarea nuvelei (comparativ cu *Nu spuneți adevărul*) au impus păstrarea datei eronate de debut absolut al lui Marin Preda.

Mulți comentatori ai operei prediste, preluând informația după ureche, au considerat *Pârlitu'* o variantă de laborator a nuvelei *O adunare liniștită* din volumului debutului. În realitate, prozatorul nu rețopește în cele zece secvențe ale nuvelei din urmă decât episodul central din a doua proză publicată, care însuma patru secvențe; și acela, bine prelucrat spre a se încadra în rama nuvelistică. Episoadele din *Pârlitu'* sunt departajate prin asterisc, cele din *O adunare liniștită* sunt numerotate de 1 la 10. În plus, eroul din prima proză se numește Manolea al Stoichii

și povestește o „tărășenie” din viața proprie, pe când eroul din cealaltă este botezat Pațanghel (porecla viitorului Moromete) și în episodul preluat (al nouălea, în nuvelă) se referă la o întâmplare cu substrat moral din viața vecinului Băzdoveică. Iar personajul absent, supus rechizitoriului moral al povestitorului, se numește Ilie și, respectiv, Măi. Manolea ilustrează mai degrabă condiția omului revoltat – prefigurare a lui Ilie Resteu din nuvela *În ceată*, pe când Pațanghel exersează deja (tot prefigurativ) ironia moromeșiană.

Dar, în ambele texte, subiectul este dezvoltat în maniera unei reprezentății dramatice în care un singur actor interpretează toate rolurile în fața unui public fascinat de expresivitatea orală a acestuia. Punerea în scenă din *Pârlitu'* se petrece pe marginea șanțului, primul topos al prozei rurale a lui Preda. Iar unghiul de vedere al eroului-povestitor este precumpănitor etic. El evită răspunsurile directe la interpelările cu uimiri disimulate ale ascultătorilor, își exprimă întâi revolta în cuvinte amenințătoare, se așază comod pe marginea șanțului, cere o țigară, întârzie povestea. Ascultătorii așteptau „foarte liniștiți”, de unde titlul inspirat de mai târziu: *adunarea liniștită*. Este un ceremonial care se va repeta aidoma în toposul rural al debaterilor liberale inventat în roman: *poiana* lui Iocan. Numai că limbajul său este împănăt cu regionalisme (*fomotos, răcute, ponogul, frang, șușleț, bidiganie, trenți, zăltat, țândăros* ș.a.) care nu vor mai corespunde spiritualității și ironiei lui Moromete. Romancierul își va contura stilul inconfundabil mutând accentul, în creația tipologică, de pe limbajul îmbibat de țărănism pe atitudinea comportamentală defnitorie. Aș mai adăuga că apar aici primele nume de personaje preluate în *Moromeșii*: Ilie Țugurlan, Dumitru lui Nae și Valache.

Tocmai pentru că *Pârlitu'* a rămas în mare parte - în afara episodului de care vorbeam - uitată în paginile gazetei care i-a facilitat debutul lui Marin Preda, neinclusă ca atare în nicio antologie de până acum, o reproducem aici, în transcriere proprie din *Timpul*. Am păstrat cu bunăștiință formele populare de exprimare la care prozatorul matur va renunța (*zâc/ zâce, cărușili, nimiezi*, de ex.), chiar dacă unele apar în alternanță cu expresia curentă (*pă / pe; dă / de, spui / spun*), spre a nu altera autenticitatea textului primar și a ilustra astfel stadiul căutării registrelor epic propriu. Am corectat doar greșelile vădite de tipar și erorile de punctuație.

Marin Preda și tatăl său, Tudor Călărășu

(Partea I – Miercuri / 15 aprilie 1942)

- *Ăsta te bagă în fundul iadului, te bagă în pușcărie, mă, Dumnezeuul lui de porc!...*

- *Bine, Manoleo, da' mie nu-mi vine, mă, să cred ce-am auzit...Cum adică, s-a întâmplat chiar așa?!*

- *Păi dar!*

- *Ei! Și unde e el acum?*

- *Dă-l dracului! Da' ăsta e om, mă? Ai! Om e ăsta, mă?... Că nu-mi cade el în gheare că l-aș bușuma eu nițel, ar vedea el pă dracu? Dacă n-ar vedea el pe dracu', să nu-mi mai ziceți mie Manolea al Stoichii. Să-mi ziceți așa prost, prostul ăla dă Manolea...*

Ceialți tăcură toți. Manolea începuse să se înfurie. Dar oamenii nu știau nimic și așteptau, uitându-se la om cum își întinde picioarele pe

marginea șanțului, cum bagă mâna în chimir și scoate între degete fire de tutun.

- *Dă-mi, mă, Arghire, o foiță, ceru el unuia din ei. Am și eu, da' dă jurnal, mă ustură gâtul! Începu să răsucescă o țigare, apoi o udă cu limba și o puse în gură.*

- *Mama lui de pârlit!... îngână el. Dă-mi, mă, și-un foc!*

- *Ei, ia zâi, Manoleo!*

- *Păi, nu știți, mă? Mă, ce s-a întâmplat n-a fost cine știe ce – începu el dând un fum gros pe nas. N-a fost cine știe ce, da', vedeți voi, ginerimeu ăsta, așa era el de când l-a făcut mă-sa și prostia a fost că eu m-am uitat la avere. Și, cum vă spusei, d-ai a i-am zis fi-mii: hai, ia-l dă bărbat, dă-l dracului, că are pământ!... Dar dracu' știa că e așa dă zgârie-brânză! Cine știa că e așa de fomotos după avere ca altă bidiganie?... Să știți, bă: numa' după ce lovești pragul de sus atunci îl vezi și pă-l de jos! Așa*

este!

- *Și acuma, ca să știți și voi ce fel de om e Ilie ăsta – gineri-meu ăsta – stați să vă spui ce-a făcut el în armată. Ieri am aflat și eu, mi-a spus Ghiță, că lu' Ghiță al lui Nae Barbu i s-a întâmplat cu el. Știți, mă? Sau știți!...*

- *Nu știm!*

- *Stați să vă spun eu acum. Ghiță ăsta al lui Niculae Barbu, când s-a dus în armată, Ilie (lua-l ar dracii că pun eu mâna pă el, dă el dă dracu'), era sărgent, mă, știți, sărgent și Ghiță răcute. Acu', Ghiță nu știa. Se duce el acolo și întrebă dă Ilie: "Mă, Ilie Ghioc, care-i, mă, ăla?" Și ăia îi spune: „Dom' sărgent Ghioc e la clancenare, da' vezi, nu te du acolo, că te ia la bătaie, dai dă dracu!” Ghiță: „Ce vorbești, mă? Păi e din sat de la mine”. ăia, dând din cap: „Du-te, treaba ta!” Mă, oameni buni, știți, mă, ce-a făcut Ilie atunci?*

*

Manolea se opri din vorbit și rămase cu gâtul întins întrebând din ochi oamenii cari așteptau răspunsul foarte liniștiți.

- Ca țaganu', mă, răsuflă Manolea, ca țaganu' când a ajuns împărat.

- Aia e! Da' stați să vedeți! Să duce Ghiță acolo înăuntru și-l vede pă gineri-meu Ilie, pă sălilii ălea. Zăce: "Ce mai faci, mă, Ilie? Ia te uită băăă!... s-a făcut sărgent! Mă, Ilie, te-ai făcut sărgent, mă? Noroc, noroc, ce mai faci, mă?" Știți, Ghiță ca ăla, când vede și el pă cineva dă la el din sat, bucuros de, dar ia uități-vă la Ilie: „Ce e mă, cine ești tu, zăce, ia ia-ți poziția dă drepti” (îngâmfatul dracului, că nu pui eu mâna pă el... uliu!... I-aș da eu poziție de drepti). Acu' Ghiță se apropie dă el mai bine, se mai uită, se mai învârtește: „Ce, Ilie e, că doar n-am eu ponogu' găinilor!

- „Mă Ilie, ce mă, nu mă cunoști? Sânt Ghiță! Ai, mă? Ghiță, mă, al lu' Nae Barbu!” Dar ăsta: „Dreepți! drepti, soldat! Nerușinatule!” (auziți, oameni buni, pe Ilie). ”Șase ceasuri dă carcere!” Și l-a băgat la carceră, fi-i-ar burticica a dracului să-i fie!

- Asta a făcut el în armată! Mi-a spus și mie Ghiță, uite, să-l întrebați ca să vedeți și voi! Stați să vedeți tărășenia cu mine dă la cap!

- Dă bine, dă rău, o duserăm noi cum o duserăm la început. Să purta bine, își vedea de treburile!... Pă urmă, mai târziu, începui să-i bag seama. Bă, îi tremura mâna după un frang, auziți voi, parcă dădea din el, al dracului. Stați să vedeți! Nu zice nimeni, că, de, omul trebuie să fie strângător, da' nu așa, mă, nu așa! Mă Ilie, mă, mai las-o încolo dă zgârcenie, că nu face omul să nu fie econom, dar nu așa, mă, dă-o dracului, că te pomenești că-ți zăce lumea „zgârie-brânză” și așa-ți rămâne până-i muri! Și n-ar fi nimic numai atât. Da' faci și tu copii, și lumea, cum e ea a dracului, ce zăce? Ă!... uite și ăia ai lui „zgârie-brânză”! El n-auzea. N-aude, N-a-vede! Bineee! Zăce: Bine! Și răbdam, mai răbdam, nu m-apucam cu el, că e tândăros și mă gândeam tot așa să nu ne-auză lumea. Fi-mea (nevastă-sa) nu zăcea nimic și-i mai dădeam eu dă câte unele când avea nevoie. El tot timpul alerga după bani; când n-avea dă lucru să ducea și muncea pă la alții și într-un an dă zile își făcuse căruță și schimbuse caii mei cu unii d-ăia mari. Mi-a plăcut, dă ce să-mi încarc sufletul, dar era preaprea! Cine ar fi crezut, mă, că el are bani, dă voi așa, ați fi crezut voi vreunul că a făcut atâția dă mulți bani?

- Păi, dă unde?

- Nu-așa?

- Așa e!

- Că l-ați văzut cum umbla; cu niște trenți dă pantaloni și cu tunica roasă la guler. Zgârcit, mă, al dracului, dă n-am mai văzut de când m-a făcut mama. Că dacă știam eu, nu-mi băgam în cărd cu el. Mă feream ca dă altă aia. Du-te, nene, și mă lasă în pace, n-am nevoie dă oameni d-ăștia! Da' cine a știut?!

- Spune-ne, bă, Manoleo, acuma!

- Aia e nimica toată, mă Zbanchiule! ce-a făcut el ailanteri a făcut de multe ori. Dar s-a luat la bătaie cu noi, mă, o!, să vedeți voi, s-a mai pomenit, mă?

- Zău, mă?

- Eee!... Și dacă nu eram eu, cine știe ce făcea! Dar când pui eu mâna pă topor!...

- Spune-ne, mă, dă la început.

- Să vedeți! Mai dă-mi, mă Arghire, un foc și o foiță că jurnalul ăsta mă ustură!... ce mai face, mă, tat-tău? A mai fost la munte?

- A fost. Ieri a venit.

- Ieri?

- Da.

(Urmea mâine)

(Partea a II-a – Joi / 16 aprilie 1942)

- Uite, mă, că dacă știam și eu îi dam să-mi ia niște prune. Și cum vă spusei, ce-a făcut Ilie n-a făcut pentru primași dată. Duminică dă dimineață, - acuma, să încep să vă spui cum a fost - mă pomenesc cu Florea învățătorul și cu mai mulți băieți la poartă. Era Gheorghe al lui Matei Barbu, alde Ilie Țugurlan, alde Stancu Drăcii, mi se pare că mai era și rânjitul ăla al lui Dumitru lu' Nae și...nu știu cine mai era. Eu taman veneam din grădină când îi văz la poartă pâlce. Mă duc la ei și zăc:

- Ce e, dom' Florea? Ce e, mă, cu voi? Dar rânjitul ăla al lui Dumitru lu' Nae (că să nu-l văz nici pă ăla-n ochii mei, tot aș mai trăi) îl auz că zăce:

- Amendă, Manoleo, amendă că nu-ți dai copilul la școală (al dracului, că ai lui dacă sânt îi face popi, tot proști ca el rămân) și zăc:

Taci, mă, din gură, că de m-ar arde o zeamă mai groasă aș mai zăce!

- Ce e, dom' le învățător?

- Nea Manoleo, zice el, să vezi de ce-am venit. Să te rog să-mi dai căruța și caii și băiatul pentru o încărcătură de nisip d-acilea din vale. Știi...pentru școală (dă dă unde, că pentru el, numai zăcea el așa). Acum eu mă gândii, mă răzgândii, ce să fac, cum s-o dreg, că vedeți eram cam în încurcătură. Să-i spun că nu pot, are să mă întrebe că de ce? și dă ce nu pot? Că am treabă, ce treabă? Azi, duminică? Să spun că nu-s acilea, pă urmă află și atunci cine știe, mă amendează că nu-mi dau copilul la școală. Mai bine dă-l dracului să i-o dau...Și d-aia zăc: Bine, dom' le Florea, păi cum să nu-ți-o dau? Auzi, mai ales că e și pentru școală?!... Acu, eu pregătii căruța, îi pusei șuslețul dă piatră și învățătorul plecă și-mi spuse că se întoarce numaidecât...și să fii gata! Eu chem pă Lisandru și-i spun.

- Mă Lisandru, bagă de seamă. Te duci cu învățătorul și vezi îi duci o căruță cu piatră din vale de la carieră. Vezi să nu pui mult pă cai, sau mai știu eu ce, că răstorni căruța p-acolo (îi spuneam și eu ca ăla ca să fie cu grijă).

Când deschisei poarta, opa și el: Ilie. Nu-ș' dă und' venea. Să uită la cai, la căruță și îl auz că zăce lu' Lisandru:

- Und' te duci, mă?

Da' ăsta al meu (că nu-l fac nici pe el bun):

- Treaba mea.

Ăstălant:

- Cum, mă, treaba ta?

- Treaba mea.

Îl văz pă Ilie că se roșește și se uită așa, ca să-l mânănce. Se apropie dă cai să le ia ștreangurile. Pă urmă sâr eu:

- Mă Ilie, vezi-ți dă treabă. Lasă-l. Se duce să ia niște piatră pentru învățător, atâta tot. El se liniștește, bucuros c-o să mai iasă ceva parale.

- Și cât dă de-o căruță?

- Cum cât dă?

- Cât plătește?

- Cum, mă, să plătească?! Învățătorul? Ești nebun? Du-te de-ți ia oase de gât. El începu să înjure ca un zăltat dă toți dumnezeii și dă toți sfînșii, că el are să ia caii să se ducă cu ei la râpă să le dea una în cap cu toporul, că ce, el d-aia le dă să mânănce să lucreze la toți dă pomană? Că dacă azi mă duc la învățător, mâine hop și notarul, poimăine hop și primarul, poimăineailaltă...

- Mă Ilie, nu fi țâcnit, zbier eu. Tu nu-ți dai, mă, seama, că te faci de răs? Pă urmă veni învățătorul și dă rușine, dă bine-dă rău, tăcu din gură și nu-ș' pă und' se duse! Învățătorul se sui într-o căruță și când să plece îmi zise mie că nu degeaba aduc nisip și să-i spun cât să-i cer. Zăc: Lasă, dom' le învățător, baremi atât să fac și eu pentru dumneata.

Și se duseră. Acolo au terminat repede. Păi, cum să nu termine? Când să plece, învățătorul ce crezi că le zice: „Mă, băieți, eu nu pot să vă las așa, că doar ați muncit. Ce vreți să vă dau?” Acu, ei tăcură. Rânjitul acela, tot el: „Câte-un

țoi dă rachiu”. „Merge! Bine, măi băieți, veniți încoace!” Și intrară în cărciumă la Valache (lua-l-ar și pă umflatul ăla că bagă la apă în vin!...). Luară ei câte un ciocan și plecară. Când veni Lisandru, îmi spuse băiatul și atâta tot. Cui îi mai trăznea acuma pân cap unde a fost Ilie și ce-a făcut?! Bă, s-a dus mă al dracului la cărciumă și a întrebat și a aflat că au băut ăia cu cărușii, înțelegeți voi? Stați să vedeți numai.

Casa de la
Siliștea-Gumești

*

Peste vre-un ceas vine și el. Era la nimiezi și fi-mea puse masa ca să mâncăm. Nu i-am luat seama lui Ilie, când auzii pe Lisandru că-i zăce:

- Ce te uiți, mă, așa la mine? (și ăsta al meu colțos, că nu-l fac nici pă el bun).

- Mă uit, mă uit, da' ce? Lasă că v-aranjez eu!

- Ce aranjezi, Ilie? zăc eu.

- Măine dimineață ascult toporul. Iau caii dă căpăstru și mă duc cu ei la văgăună și le dau una în cap, decât să ajungă pe mâna voastră să le beți pielea.

Eu începui să mă înfurii. Auzi al dracului ce i-a trântit, „le bem pielea”...Fir-ai tu al dracului, Ilie, că pun eu mâna pă tine! Dai tu dă dracu!... Poate că pleci d-aici din sat.

Mă ridic de la masă și-i dau o palmă: „Tâmpitul ce ești, atâta timp cât ești în casa mea, să nu faci p-al dracului, că te bat ca pe un câine...și te dau dracului, cu avere cu tot”.

- Să mă bați tu? zbiară el. Ia mai încearcă, să vezi că ț-arăt eu ție!...

- În tata, mă? Să dai tu în tata? zăce Lisandru și se ridică și el.

Mă, să te ferească Dumnezeu dă nebuni, înțelegeți voi? Așa tam-nisam ca prostul îl văz că ia în mână o felie de brânză și când mă izbește în ochi, să fii al dracului dacă n-am văzut roșu. Și pă urmă să repede Lisandru în el. S-au încăierat amândoi și pă urmă mă reped eu la topor. Bă, Doamne-fereste, auzi, că dacă nu fugea îi crăpam capul, mă, ca la câine, înțelegeți voi? Da' noroc că acum intram în pușcărie! Pă urmă a sărit fi-mea și mi-a tornat niște apă că nu mai puteam dă usturime. Pă Lisandru nu știu cu ce-l lovise în cap, avea un cucui cât mărul.

- Și acum cum o dregeți, Manoleo?

- Vede el pă dracu. Trebuie să vie, că n-are încotro! Aici are hăinili, cămășili, nu-ș' ce draci mai are, așa că trebuie să vie. Și atunci vede el pă dracu. Dacă n-o vedea el pă dracu, uite aici sânt: să nu-mi mai ziceți mie Manolea...

- Nea Manoleo, da' fi-ta ce zăce?

- Păi, ce să zăcă?

- Nu zăce nimic?

- Păi, mă Zbanchiule, n-auzi că ea n-a vrut să-l ia? Eu i l-am dat că am zis că e bogat, are avere, băga-și-o-ar în cap dă pârilit, „zgârie-brânză”. Dar pun eu gheara pă el...trebuie să vie să-și ia catrafusele. Și dacă o trimite pă cineva, îl bat pă ăla în loc și nu-i mai dau nici hăinili. Și chiar dă n-o veni neam, tot pui eu gheara pă el. Dă n-o vedea el pă dracu, uite, să nu-mi ziceți mie Manolea. Să-mi ziceți prostul ăla de Manolea, care se lăuda...

- Mai dă-mi, mă Arghire, o foiță, că jurnalul ăsta!...

- Că l-ați văzut cum umbla; cu niște trenți dă pantaloni și cu tunica roasă la guler. Zgârcit, mă, al dracului, dă n-am mai văzut de când m-a făcut mama. Că dacă știam eu, nu-mi băgam în cărd cu el. Mă feream ca dă altă aia. Du-te, nene, și mă lasă în pace, n-am nevoie dă oameni d-ăștia! Da' cine a știut?!

Viorel Mureșan

26 septembrie 2010

singura întrebare pe care și-o pune
este
cum ar mai trăi
o singură zi
o singură zi de toamnă
după ce a hoinărit un întreg an
printre morți

stând la fereastră
și privind frunzele care cad

privind frunzele care cad

Acesta ar fi un detaliu mărunț

apele au aruncat la țarm soarele zilei de ieri
și acesta ar fi numai un detaliu mărunț

acum îl mănâncă muștele și viermii

din el răzbate zgomotul unei sfârleze
și un fâlfâit de corb

mă tem
să nu cadă prin aerul găurit
pasărea vorbitoare ce c-o frânghie albă o țin
așa într-o doară
să nu o încurce copiii
cu norul pe care-l duce în plisc
însângerând cu el cerul

Regele și doamna cu purpură

se dedică Anei Blandiana
în grădinile abației s-a adunat soarele
în vârful cireșilor
în chilii s-a spart luna de trei ori
într-o singură noapte
iar cioburile ei mai pot fi zărite și acum
prin gaura cheii

de la tine am aflat că dintre flori orbitoare
regele Solomon alege crinii
iar dintre viețuitoare numai prețul femeii
ar putea întrece mărgeanul

aburul de fasole fiartă la cantina muzeului
se împrăștie pe strada cu trandafiri galbeni
iar doamna cu purpură
purtându-și de mână strigoii îl adună
cu buretele norilor

care se freacă de ziduri
atârnate pe sârmă ghimpată

**inima prin
spitale târăște
după ea un cub
negru**

**și se crede
glorioasă**

**știe cât poate
dura o privire
de pe balcon**

**într-o noapte cu
lună când
pisica se
îndepărtează**

**mieunând pe
un gard**

Haiku

ieșind de sub pod
pisica neagră taie
ziua în două

Pictură pe apă

venind din ape fără an
ai fost o piatră-n Iordan

ai fost o pagină de scris
cu fum pe pânze de abis

pe marea mea cort de pământ
ai fost o catifea în vânt

a mai rămas din ochii ei
mirosul florilor de tei

Haiku

cade un măr ori
trage cu ochiul un mort
cum zboară țarca?

Zarul

trăim între pereții unui zar
pe care ni-l aruncă pe o masă
un elefant pământiu

ziua când îți văd ochii
e fața zarului cu două puncte negre
deasupra

când nu-i văd
zarul se află-n cădere
ca o frunză moartă

Personajul în care sufletul se joacă singur cu fluturii

azi
statuia de sticlă din mine
începe a se topi

mai întâi mâinile
mâinile s-au făcut negre
și par doi călugări gârbovi
coborând pe o creastă de munte

ochii
mereu au fost pereche de lăstuni

care într-un zbor zglobiu
își poartă puii până scapă de cer

inima prin spitale târăște după ea
un cub negru

și se crede glorioasă
știe cât poate dura o privire de pe balcon
într-o noapte cu lună când pisica
se îndepărtează

mieunând pe un gard

Haiku

cade luna din
merii livezii:
ți-ai deschis evantaiul

Calendare

ea se ruga sub un cer de cenușă
când pe treptele troiței
urca o floare de crin
în mâna unui bărbat

despre plecarea păsărilor
în țările calde încă nu se vorbea

Femeie în mers

de la o fereastră
o mână scapă un ziar
așa cum începutul acestui poem s-a pierdut

tu întrebi cu mâinile
întunericul

numai o pânză foșnește
nodurile ei
țin în cuie un zid

știu că există un loc unde
zambila și trandafirul
cresc dintr-un ochi de pisică

după cum fața alungită a unei doamne
ar coborî o scară
cu privirea plecată

Haiku

pe perete un
tablou strâmb. alt perete
aș vrea să privesc

până la moarte,
eu să nu pot plânge ca bețivii
sau să nu pot spune lucruri esențiale.

să fumăm tutunul verde
ca o lungă despărțire în doi,
să se lase în fiecare vara,
fără nici un istoric,
iar plânsul să se ridice ca mătasea
și să ne fie frică în continuare,
pe măsura idolilor
pe care îi îngrijim cu smirnă și frică,
pe care îi sprijinim cu grumazul,
pe care îi sărutăm
cu buzele mamelor noastre înmormântate.

sau să nu ne fie frică,

o casă este memoria noastră
ca un cărbune frumos,
fiindcă iarna apleacă țiglele și vulturii
și celălalt suflet al meu
în care ți-ai suflat în palme,

să nu ne fie teamă,
copiii copiilor noștri
n-au să ne uite cu sfințenie.

Gabriel Nedelea

Sâmbătă noaptea

Cu sfiori de cânepă trăgeam somnii afară,
De frigul nostru creștea
părul femeilor din Gomotarița,
De ochii noștri își întindeau cămășile
cu exigența duminicilor,

Eram cel mai tânăr și noaptea intram
să pun plasele,

spre sud le puneam,
în ape mai adânci mai departe le puneam,
mai departe de Dunăre
Și atunci femeile din Gomotarița
își îndreptau somnul cu solzii spre noi.

Spălăm grâul pe malul nostru
Și femeile din Gomotarița ne visau.

Prima după suflete

Am plâns să ne plângem morții
și voi spune și eu: *dragostea mea*
(poate pentru ultima oară).

Sigur, va fi fost primăvară,
dar eu știam despre morțile cumplite ale lui

aprilie,
despre prețul înverzirii,
despre aprinderea ploii,
despre lumânări.

Eu am venit pentru că mirosul meu
pentru liliacul mov
este și ura ta ascunsă pentru moarte.

Lipsește vântul
care să bage perdeaua înăuntru
fie și ca un somn
care ne mai leagă.

Atunci am stat mai mult pe lângă mine,
mi-am tot imaginat sufletul,
mi-am adus aminte de mălini
și țaria lor mi-a plăcut.

Acceași realitate

Să facem cafele tari și lungi,
în cești căpușite cu miezuri de ou
să nu prindă mirosuri de vâsc sau de tămâie,

să nu se decoloreze ca frica din noi,

umbră rotundă

ești aerul din pompă,
uleiul vâscos al îmbinărilor,
mă mânjești pe mâini
iubito,
pe suflet,
cârligele de pescuit și ancora

barca pneumatică trage
râul meu de femeie

sincer, te trăiesc cu o umbră
mai rotundă

status quo

dacă vrei să mă enervezi,
vorbește-mi cum să mă las
de țigări,

dacă vrei să te părăsesc,
că scrisul n-are rost,
iubito, tace-mă,
așa păstrăm măcar aparențele,
am apă de mare în inimă,
tace-mă cu o cafea,
o prepari minunată

n-am a mă lăuda

n-am a mă lăuda
și dacă încercați
e pe riscul vostru,
cam cu toate sunt,
ca și stomacul crocodilului; păcate, defecte...

am și ucis cu premeditare -
speranțele în mine, cinci pisoi negri
lângă un pâraiaș
la țară

consumați-mă cum sunt,
termenul de valabilitate este incert

n-am lins încă unde am scuipat,
nu mi-am futut mama

cea adevărată

cea adevărată e căreia să-i spui că ai diaree,
deși n-o cunoști de demult,
chit că abia după realizezi

că te-a luat gura pe dinainte,
că te-ar putea crede un mârlan patentat,
și să-ți ofere imodium,
"atenție la drum", să-ți mai zică înainte
de-a întoarce cheia în contact,
și vocea să se încălzească, "dragul meu",
n-are cum să nu urmeze o zi ok
cu o asemenea voce lipită pe creier,
e cea adevărată

curge apa

hai că-s la duș,
ușa băii rămâne întredeschisă,
apa lovește gresia albastră,
citește revistele de pe măsuță,
sunt două degete de coniac
în frigider, please prosopul din dulap,
de sub cămășile de noapte,
cade apa pe fese, te scarpini pe cea dreaptă -
sub aluniță,

e tihnă, oare să mă vâr sub duș,
sigur că atunci când ești gata,
am reținut că nu suferi dușul în doi,
calculatorul a început să funcționeze ciudat,
coniacul a ajuns la fix, gustul lui
a rămas pe limbă,
nu văd ușa, curge apă din monitor,
dau restart

să știu

erai grăbită, cu părul nepieptănat,
răscoleai camera după un pieptene
și pasta de dinți,
zece minute, venea autobuzul, ne-am înjurat,
mi-ai zgâriat lobul urechii,
noroc cu eschiva, îmi poceai obrazul,
n-ai întors ochii căprui pe alee.
ai rămas, te-ai trezit și mi-ai umplut viața,
mi-am reamintit cum nu s-a petrecut,
ce era dacă urcai,
la știri s-a spus că au fost cinci supraviețuitori
în autobuz,

sunt topit să știu
ca un copil care vrea să facă sex

provoc, exist

mă provoc și provoc,
aerul e cât provocarea,
n-are cum să ningă pe lângă mine,
să număr doar de-a prostul bobocii de rață
și găturile de coniac,
să crească spaima
și să mă scarpin în cot,
imposibil în forfotă -
un marțian la cina reginei angliei;
aerul e cât provocarea,
rețineți dacă vă interesează,
scriitorul care nu provoacă
e ca un testicol în absența menirii,
ca un pițigoii cu veleități de vultur

încurcat

odată cu vara a venit, și unde să te retragi
când conștientizezi ce
n-ar trebui să îngâni, trebuie asta
îți vântură preșul de sub picioare,

te seacă și, la fel, te revoltă.
nu reușești s-o cuplezi la un cuvânt,
ai contracte de respectat,
copii de purtat la școală,
o nevastă cu pofte, n-o definești.
unde să fugi în afară de tine,
acolo e sigur, în măsura în care sufletul
nu se ascunde de el însuși, încurcat

arma aceea sofisticată

țigările cu urme de ruj strivite în scrumieră,
fumate pe sfert,
cum șezi pe taburet cu picioarele desfăcute,
unghiile tale de la picioare pe mochetă
parcă-și trăiesc autonomia,
cum se lasă sâni, siliconul
e o insultă pentru ei,
dreptul mai lunguieț,
cu mamelon mai pronunțat,
plângi și zici că nu se mai poate,
că n-ai vrut-o, s-a întâmplat pur și simplu,
îți privesc anesteziat chiloșii negri,
pe care i-am cumpărat de la winmarkt,
intrați între fese când te ridici să arunci la coș
batista de hârtie,

ai nasul roșu,
cum ne-am pierdut,
arma aceea sofisticată care trage
de după colț ne ochește

share astă-vară

două libelule împreunate
deasupra râului,
noi doi,
licuriciul de pe verandă,
e primul an în care mi-a fost dat să văd
un licurici - ca în reclamele eco noi doi

încă puțin și intră trenul
prin apă pe șine proaspăt dibuite,
o să aibă și wireless crapii și
știucile,
să nu ne iluzionăm

dacă ai a te fute normal cineva
o să aducă inevitabil prezervative, spermicide,
că e safe, cool și alte picioare în zid,
să profităm cât nu se rupe coarda

pe foarte repede
reclama o s-o ia la vale,
se va vărsa aiuritor pe facebook,
să nu ne iluzionăm,
și câte like-uri o să
primească fără noi,
share
această vară

n-am a mă
lăuda

și dacă
încercați

e pe riscul
vostru,

cam cu toate
sunt,

ca și stomacul
crocodilului;
păcate,
defecte...

Concursul Național de Creație a piesei de teatru într-un act "Mihail Sorbul", ediția a VIII-a, 1-4 noiembrie 2012

Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii
Tradiționale Botoșani, cu sprijinul Consiliului Județean Botoșani, în
colaborare cu Primăria Săveni, organizează, în perioada 1-4 noiembrie
2012, cea de a VIII-a ediție a Concursului Național de Creație a Piesei de
Teatru într-un act "Mihail Sorbul".

La concurs pot participa dramaturgi români contemporani, membri sau
nu ai uniunilor de creație, fără limită de vârstă, cu o piesă de teatru într-un
act, care să nu depășească maximum 20 pagini listate la corp 12, la 2
rânduri.

Organizatorii nu impun concurenților nicio tematică.

Lucrările dactilografiate sau listate (însoțite și de un CD cu textul piesei)
vor fi trimise în 3 (trei) exemplare, semnate cu un motto, același motto
fiind menționat și pe un plic închis în care vor fi incluse datele autorului și

adresa, telefon, e-mail, pe adresa Centrul Județean pentru Conservarea și
Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, Str. Unirii 10, Botoșani, până
la data de 5 octombrie 2012.

Un juriu format din personalități marcante ale culturii române va acorda
următoarele premii :

- Premiul I - 2.500 lei
- Premiul II - 2.000 lei
- Premiul III - 1.500 lei
- Premiul special - 1.000 lei

Juriul are latitudinea de a redistribui sau diminua valoarea premiilor.

Relații la telefon 0231.53.63.22, e-mail:
centrul_creatiei_botosani@yahoo.com

Constantin Cubleșan

Pasiunea fumatului, ca formă de... intoxicare, este covârșitoare la scriitorii români. De la B.P. Hasdeu la G. Ibrăileanu („fumatul era un nărav firesc pentru Iacob Negruzzi [...] al cărui tată a trăit mereu <într-un nor de fum ca un zeu olimpic>”) și până la scriitorii actuali. Andrei Oișteanu vorbește și despre „beția olfactivă sau <narcoza albă>”, produsă de mirosul florilor, mai ales al celor de crini („Roze și crini apar în colțurile de rai imaginate de un poet simbolist, Ion Vinea”)...

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE PRIN NARCOTICE (Andrei Oișteanu)

Tentația de a urmări *tematica* narcoticelor în literatură, din cele mai vechi timpuri (în care ele au fost atestate) și până în prezent, nu este nouă și nici inedită. Pot afirma că ea a existat mereu ca o atracție fascinantă, și continuă să fie și azi, pentru diverși cercetători, chiar dacă nu neaparat într-o perspectivă istorică într-un arc de timp atât de îndelungat, ci doar pe *etape* (în antichitate, în literatura romanticilor, în practica avangardei etc.), chiar și la noi, în cultura noastră, cu diverse revelații dintre cele mai interesante și incitante. Niciodată însă nu atât de sistematic, de programat urmărită într-o deschidere de comentariu enciclopedic, precum este întreprinderea lui Andrei Oișteanu, în al său *tratat* intitulat **Narcotice în cultura română. Istorie, religie și literatură** (ajunsă, iată, rapid, la o a doua ediție, „adăugită și ilustrată” – Editura Polirom, Iași, 2011; prima ediție datând din 2010). Cu siguranță un argument care a cântărit mult în hotărârea de a se dedica acestui studiu, dacă nu cumva va fi fost chiar un imbold, un stimulent efectiv, e afirmația lui Ernst Junger, pe care, de altfel, o comentează: „În jurul substanțelor halucinogene se țese în Occident o întreagă <literatură proprie, pe care o putem urmări din perioada romantică până la *fin-de-siecle*>”. Este, desigur, parcursul modern al literaturii, cel mai bogat și cel mai diversificat. Dar, Andrei Oișteanu pleacă, în angajamentul său, de mai departe, identificând forme și practici de utilizare a substanțelor narcotice în perimetrul geografic getio-dacic, capabil a rezona perfect cu înțelegerea efectelor acestora în întregul circuit cultural european, cu precădere în cel grec și latin, atât de apropiat ființial nouă. Abordarea se face pe căile obișnuite ale folclorului, etnologiei, istoriei dar și mitologiei, nu mai puțin a documentelor de literatură în sine, pe firul cărora ascende metodic, descriptiv, traversând toate etapele istorice ale civilizațiilor, până în prezent. Desigur, pentru prima parte a cercetării – **Narcotice și halucinogene în spațiul carpato-danubian** – atenția se concentrează asupra caracterului religios și magico-ritualic în care au fost utilizate plantele psihotrope (și nu numai plantele), realizând autentice eseuri monografice, de veritabilă cuprindere enciclopedică pentru cultivarea și exploatarea diverselor ierburi ce au asemenea proprietăți – mătrăguna, măsclarița, muscarița – cu efectele lor provocate incidental sau scontate anume în vederea obținerii unor forme specifice de beatitudine sau, în practica tratamentului medical curativ, pentru varii îmbolnăviri. În această categorie a *narcoticelor* sunt incluse acele substanțe ce posedă proprietăți menite a modifica starea psiho-mentală a indivizilor. Între ele, unele „inocente”, cum ar fi tutunul, cafeaua, ceaiul ș.a., altele mult mai agresive – puternicele substanțe psihedelice, cum ar fi opiumul, mescalina, LSD-urile contemporane etc., dar nescăpând atenției nici efectele faste și nefaste pe care le poate produce alcoolul, utilizat legal în aproape toate societățile, față de celelalte care au un regim de utilizare strict controlat și cel mai adesea obscur, clandestin („Cea mai importantă informație privind vița-de-vie și vinul la getodaci este prohibiția introdusă de marele preot Deceneu în timpul domniei lui Burebista, 82-44 î.Hr.”). Mircea Eliade vorbește în acest sens despre *beția profană și cea ritualică*.

Atenția lui Andrei Oișteanu se fixează cu mai mare aplomb asupra plantelor cu proprietăți magice și halucinogene, aflate în uzul vrăjitorilor, despre care folclorul românesc dă atestări multiple (“Substanțele narcotice par să fie folosite la ceremoniile funerare, în relație cu daimonii htonieni și infernali, la contactul cu <lumea de dincolo>”). Toate aceste mărturii le

află în scrierile lui Dimitrie Cantemir (sau mai înainte, în cele ale misionarului catolic pe meleagurile Moldovei, între 1646-1648, Marcus Bandidus), ca și în cele ale cercetătorilor mai apropiați de zilele noastre: Lazăr Șeineanu, Simeon Florea Marian, Gh. Pavelescu, Moses Gaster, Simeon Manguica sau Mircea Eliade, Romulus Vulcănescu și scriitori ca Vasile Alecsandri, Alecu Russo, Anton Pann ș.a. Toată această primă parte a studiului are calitatea, întru totul remarcabilă, de a deschide perspectiva *discuției* ulterioare, pe baze strict documentare, de a da cercetării suportul necesar, viabil, unei abordări ideatice de profunzime și de a pune cultura/literatura națională în contextul circuitului mentalităților referitoare la acel tip de... magie, cu implicații profunde în morala socială, pe de-o parte, și în procesul creației artistice, pe de alta, bine susținut în operele de artă. Chestiunea aceasta a funcției narcoticelor în viața socială și de aici, pe o treaptă mai *înaltă* de utilizare, în procesul creației artistice, comportă nuanțări și distincții. Ceea ce Andrei Oișteanu și face, nu într-o formă schematică ci cu o abordare mai degrabă exegetică. Desigur, înainte de toate sunt identificate substanțele specifice, cu originile, cu modul lor de preparare din plante (și nu numai), în diferite epoci, direcție pe care autorul înaintează cu un cumul impresionant de date și de exemplificări, în totul spectaculos. Se fixează apoi pe urmărirea efectelor acestora, în urma consumului – întâmplător sau voit – de către scriitorii (artiști, în general), ca și de inițiatori sau inițiatori – magiștri capabili a *ghida* efectele scontate. Cea mai interesantă perspectivă – unde se și așează, de altfel, pe firul *istoriei literare* – este aceea a identificării tematică a pătrunderii acestor narcotice în construcția diverselor creații, cu precădere literare, dar mai cu seamă diagnosticând eroii acestora. Și, ca o formă în *desăvârșire* a abordării chestiunii, comentariul interpretativ al operelor, din perspectiva simbolisticii, a metaforicului implicat prin introducerea unor atari stimulente în intriga, în subiectul creației literare.

Epoca romanticilor furnizează nenumărate exemple în acest sens. În Europa și la noi, nu mai puțin. „Un scriitor opioman a fost poetul Daniil Scavin (Svcevinschi)”, profesând *spișeria*, el devine dependent de consumul opiumului, care îl și duce la sinucidere, la vârsta de 32 de ani („Sinuciderea cu laudanum a fost destul de uzuală printre intelectualii din Europa secolului al XIX-lea” – exemplele nu sunt puține). La noi, medicii recomandau în tratamente diverse asemenea substanțe – „... scriitoarea Carmen Sylva era tratată cu cloral (un puternic sedativ)”, „Lui Carol Davila, când îi era rău, i se făceau injecții cu morfină” etc. Una dintre marile victime ale morfinomaniei, în literatura română, a fost Alexandru Odobescu („S-a sinucis pe 8 noiembrie 1895 [...] după o agonie de două zile, injectându-și o supradoză de morfină”). Despre Eminescu amintește că „a fost un oniroman”, visele jucând un rol important în viața și în opera sa („narcoticele prezente în opera sa”) iar în cazul îmbolnăvirii, pe lângă tratamentul cu mercur, doctorul Șuțu „folosea ca tratament psihiatric, de preferință, opium”. Cazul Macedonski este tratat pe spații ample întrucât „poetul simbolist a fost primul care a compus în mod fățiș literatură despre narcotice și provocată de acestea”.

Pasiunea fumatului, ca formă de... intoxicare, este covârșitoare la scriitorii români. De la B.P. Hasdeu la G. Ibrăileanu („fumatul era un nărav firesc pentru Iacob Negruzzi [...] al cărui tată a trăit mereu <într-un nor de fum ca un zeu olimpic>”) și până la scriitorii actuali. Andrei Oișteanu vorbește și despre „beția olfactivă sau

<narcoza albă>”, produsă de mirosul florilor, mai ales al celor de crini („Roze și crini apar în colțurile de rai imaginate de un poet simbolist, Ion Vinea”); D. Bolintineanu „scria poezii inspirat de (și inspirând) miresme” de „flori de roze și de crini”. De aici nu mai e decât un pas până la utilizarea hașișului. Poezia lui Minulescu, bunăoară, e marcată de „teme și motive” privind „narcoza afrodisiacă” („e marcată de <teme și motive> privind „narcoza afrodisiacă” – („În cinstea ta./ Cea mai frumoasă din toate fetele ce mint./ Am ars miresme-otrăvitoare în trepieduri de argint./ În pat ți-am presărat garoafe/ Și maci - / Tot flori însângerate - / Și cu parfum de brad pătat-am dantela pernelor curate./ Iar în covorul din perete ca într-o glastră am înfipt/ Trei ramuri verzi de lămâiță/ Și-un ram uscat de-eucalipt” – **Celei care minte**). Licori excitante consumă și eroii romanului lui Mateiu I. Caragiale. În pandant cu fumul, cafeaua și ceaiul au de asemenea un rol excitant („Obiceiul folosirii ceaiului a venit destul de târziu, pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, pe filieră rusească”) – cafea și tutun consumă eroii lui N. Filimon sau cei al lui I.M. Bujoreanu, B.P. Hasdeu ș.a. până în zilele noastre, constituind *motive literare* autentice.

Perioada interbelică pare să fie extrem de bogată într-o cauzistică specifică, în personaje consumatoare de narcotice, mai ales după primul război mondial când în spitalele de campanie s-au folosit „heroina, cocaina, opiumul (laudanum), eterul și mai ales morfina.” Un întreg segment literar poate fi urmărit/abordat pe firul contrabandei cu asemenea substanțe. E cazul romanelor lui Panait Istrati sau a romanului, între altele, **Blocada** al lui Pavel Chihaia („negustori, cămătari, proprietari de localuri și bordeluri, fac și ei trafic de stupefiante în Constanța”). Andrei Oișteanu urmărește tematica narcoticelor în scrierile unora ca Henriette Yvonne Stahl, Cezar Petrescu, Sanda Movilă, Camil Petrescu, G. Călinescu, M. Blecher ș.a., comentând calitatea acestor substanțe de a determina intriga sau conflictul operelor dar mai ales caracterul și comportamentul eroilor. E un alt tip de exegeză... literară (“Secrețiile endocrine îl ajută pe scriitor – e vorba de M. Blecher, personajul din **Inimi cicatrizate**, n.n., Ct. C. – să supraviețuiască uriașelor provocări ale irealității imediate”; H.Y. Stahl este „singurul scriitor român care a abordat narcomania ca subiect central în unul din romanele sale” – **Între zi și noapte**). Cel mai interesant asemenea tip de analiză literară, a unei opere, îi este facilitat de creația lui Ion Barbu, autor despre care se știe că în tinerețe era dependent de eter și cocaină (Gerda Barbilian „l-a găsit pe Ion Barbu în Germania <bătut de vânturi>, năucit de <paradisuri artificiale> [...] <l-a adunat de pe drumuri și, până la urmă, ea l-a dezintoxicat>”). Iată și un asemenea exemplu de decriptare a unei poezii, cum este **Înfățișare** (1924): Poezia „pare să fie descrierea versificată a unei <călătorii> (*trip*), a unei <navigări> datorate unei prize de cocaină. De la presărarea pe luciul oglinzii a <râului> de <puđră> de cocaină pentru a fi aspirată pe nas („puđrează râul tragic în oglindă”: în altă versiune: <puđrează nasul tragic în oglindă> sau <triumghiul brut al feței / nasul/fă-l să cadă> în <praful de zăpadă>), până la descrierea efectelor psiho-somatice asupra poetului cocainoman: <dinții înverziți de duh de somn> (<dinți verzi> au mestecătorii de furnze de coca, iar <duh de somn> este metafora narcoticeului), zăpada <ninge în creștet, ca într-un parc, pe encefal> (în argoul narcomanilor, <zăpadă> = pudra albă de cocaină), dând naștere unui